

In een vierde seminarie "veroordelingsstatistiek" op 27/10/2004 kwam de laag van de straf-toemeting aan bod. De heer W. De Pauw, statistisch expert bij de dienst voor het Strafrechtelijk beleid, FOD Justitie, gaf een toelichting over de meest recente veroordelingsstatistieken, waarna A. Bloch, ondervoorzitter rechtbank van eerste aanleg Gent en lid van Magistratuur en Maatschappij, het nut schetste van cijfers voor de praktijk schetste. Een vijfde seminarie "strafuitvoeringsstatistiek" op 10/11/2004 liet de heer P. Verhaeghe, directeur Justitiehuis Tongeren, mevr. H. Tubex, prof. criminologie VUB, J. Strypstein, wetenschappelijk onderzoeker criminologie VUB en tenslotte de heer R. Bas, directeur Nationaal Instituut voor Elektronisch Toezicht aan het woord. In een afsluitend seminarie "meet- en opvolgingssysteem doorheen de strafrechtspiramide" op 25/11/2004 tenslotte werd de verticale integratie doorheen de strafrechtsketen toegelicht. Prof. P. Ponsaers en prof. E. Enhus, criminologie, VUB lichtten samen het onderzoek toe dat ze voeren in opdracht van de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie en dat eerste zicht moet geven op de instroom, uitstroom en doorstroom van feiten en verdachten doorheen de ganse strafrechtelijke keten.

Deze seminars geven in 2005 aanleiding tot een reader, waarin de verschillende bijdragen van de diverse sprekers wordt gepubliceerd.

ELKE DEVROE*

NOTEN

* Assistent criminologie, VUB Brussel en wetenschappelijk expert, dienst voor het Strafrechtelijk beleid, FOD Justitie.

TWEE RECENTE PUBLICATIES ONDER DE LOEP: "EUROPEAN SOURCEBOOK OF CRIME AND CRIMINAL JUSTICE STATISTICS" EN "CRIMINALITEIT EN RECHTSHANDHAVING"

In deze bijdrage worden twee recente publicaties aan de lezer voorgesteld, die een schat aan criminografische data bevatten, nuttig zowel in academische kringen als voor gebruikers die cijfer-

materiaal aanmaken. Beide publicaties combineren immers een aanbod van divers cijfermateriaal, over de verschillende lagen van de strafrechtelijke piramide heen (verticale integratie). Het Sourcebook bevat bovendien criminografische basisinformatie van alle landen in de Europese Unie.

1. European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics

Binnen het 'European Committee on Crime Problems' van de Raad van Europa werkt men reeds geruime tijd aan een Europees 'model' dat een coherente en zinnige vergelijking van criminaliteit tussen de verschillende landen in Europa¹ moet toelaten. Het hoofddoel bestaat in de presentatie van vergelijkbare informatie over misdaad en strafrechtspleging in Europa.

In 1995 werd de pilootstudie "Draft European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics" over "Trends in crime and criminal justice statistics and other quantitative data on crime and the criminal justice system for the attention of the European Committee on Crime Problems (CDPC) 44th plenary session", gepubliceerd². Nadien werd de groep van specialisten uitgebreid³. In oktober 1999 verscheen de eerste versie (met kwantitatieve gegevens) van het Sourcebook⁴. De gepresenteerde gegevens behandelde de jaren 1990-1996 en bespraken 33 landen. Na deze eerste resultaten bleek de Raad van Europa niet langer in staat het project te financieren, en werd de taak verder gezet door 9 specialisten⁵, die recentelijk de tweede publicatie van het Sourcebook tot een goed einde brachten. Deze tweede publicatie (2003)⁶ bevat gegevens van 39 landen en dit over de jaren 1995 tot 2000⁷.

1.1. BASISUITGANGSPUNTEN

De experts van het Sourcebook pogen een antwoord te geven op de volgens hen 'empirische vraagstelling' die kwantificering en internationale vergelijking in vraag stelt. Een duidelijke afbakening op voorhand van nut en gebruik van statistiek, verhoogt de kans dat de cijfers door de beleidsmaker gaan gebruikt worden aanzienlijk. Zo werd veel tijd gestoken in een degelijke afbakening en omschrijving van de doelstellingen

van de statistische datagaring om beleidsnut achteraf te verhogen. Zo delen ze de vergelijkende analyses in drie categorieën in⁸:

DRIE CATEGORIEËN

- "*Distributive comparisons*" geven een antwoord op vragen als 'maken diefstallen het grootste aandeel in de totale criminaliteitskoek uit?' 'Hoe ziet de leeftijdsstructuur van de gemiddelde veroordeelde dader eruit?'
- "*Level comparisons*" geven antwoord op vragen als 'welk land wordt geplaagd door de hoogste overvalgraad?' 'Welke land kent een lage gevangenispopulatie?'
- Interpretaties van "*trends*" waarbij het tijdsgegeven belangrijk wordt stellen vragen als 'verschilt de stijging in verkrachtingen van land tot land in de tijd?' 'Worden er meer alternatieve maatregelen uitgesproken in alle landen tussen 1990 en 1999?'

DRIE SOORTEN OMSTANDIGHEDEN

Vooraleer een antwoord op deze en andere vragen kan gegeven worden, is het belangrijk drie soorten omstandigheden waarvan officiële criminaliteitscijfers en statistiek over de strafrechtsbedeling afhankelijk zijn⁹, te vermelden:

- *Actuele omstandigheden* zoals de mogelijkheid (opportunititeit) om criminaliteit te plegen, de bevolkingsstructuur (wie kan criminaliteit plegen?), het risico gesnapt te worden, de aangiftebereidheid van de bevolking en de efficiëntie van het strafrechtelijk apparaat bij het opsporen en vervolgen van criminaliteit.
- *Wettelijke omstandigheden* zoals de inhoud van het wetboek voor strafrecht en strafvordering, de formele organisatie van de instituties van strafrechtsbedeling en de informele toepassing van de strafwet in de praktijk.
- *Statistische omstandigheden* zoals de formele procedure voor datagaring en -verwerking en hun praktische implementatie.

Om de vergelijkbaarheid bij "*distributive comparisons*" en "*level comparisons*" te garanderen, zou men best de wettelijke en de statistische omstandigheden controleren vooraleer men kan

besluiten dat een verschil tussen landen ook een reëel verschil inhoudt. Bij "*trends*" is de 'werkelijke' criminaliteitsgraad van minder belang; het komt er vooral op aan stijgingen en dalingen te detecteren. Hier moet men bijkomend rekening houden met de *informele* wettelijke en de statistische omstandigheden, en die zijn vaak moeilijker te achterhalen¹⁰.

1.2. METHODE VAN DATAGARING

Een publicatie als het Sourcebook vraagt een netwerksysteem van contactpersonen in de verschillende landen enerzijds en een zeer goed communicatienetwerk van de coördinatoren naar de eindeditoren toe anderzijds. Ieder land kent immers zijn eigen definities van misdrijven, zijn eigen telregels en zijn eigen statistische geplogenheden. Bij de eerste publicatie ging dan ook veel aandacht uit naar de methode van vergelijken en naar de verschillende definities en begripsomschrijvingen van de te vergelijken misdrijven. De expertengroep van het Sourcebook zocht gezamenlijk naar een methode voor het correct noteren en interpreteren van criminaliteitscijfers. Niet alleen de cijfers zijn immers van belang, maar ook de telregels, statistische telmethoden en de wettelijke en functionele omschrijvingen van de misdrijven. In deze tweede publicatie werd deze belangrijke contextualiserende informatie herwerkt en zowel in bijlage als in elk hoofdstuk gepresenteerd.

Door de groep specialisten werd een lijst opge maakt van de te bevragen misdrijven¹¹. Voorafgaandelijk aan de statistische inzameling in elk land werd een standaarddefinitie per misdrijf rondgestuurd, waarop de landelijke afwijkingen werden aangegeven. De nationale correspondenten in elk land deden hun best de gegevens aan deze gestandaardiseerde definities aan te passen. Voor de misdrijven zonder eenduidige definitie werd een soort kruistabel gemaakt waarbij de afwijkende definitie-elementen werden weergegeven. Zo weet men achteraf steeds wat de cijfers betekenen en welke elementen voor welk land een bepaald misdrijfvorm typeren. Het eerste Sourcebook-rapport wijdde een volledig hoofdstuk aan de opstelling van telregels en aan commentaren afkomstig van de ver-

schillende correspondenten in de verschillende landen. Voor dit doel werd een vragenlijst (die in de publicatie werd bijgevoegd) opgesteld die naar de 'national correspondents' van alle deelnemende landen werd verzonden. Deze correspondenten zijn experts in statistiek, ze zamen in eerste instantie de gegevens na en doen de kwaliteitscontroles. Elke specialist aanwezig in de Sourcebook-groep (de zgn. 'regionale coördinator') heeft vervolgens een aantal van die correspondenten als contactpersoon.

Studenten en onderzoekers van de universiteit van Sevilla voerden de gegevens voor de tweede publicatie in een databestand in. Nadien werd de informatie nagekeken en werden veel inconsistenties ontdekt. De regionale coördinatoren contacteerden de nationale correspondenten opnieuw om bijkomende informatie te bekomen, gegevens te verfijnen of toe te lichten. Bij elk hoofdstuk worden deze contextualiserende commentaren gevoegd en wordt een poging gedaan de cijfers correct te interpreteren.

In de publicatie worden ook de bronnen van de info uit de verschillende landen gepresenteerd (vb. ministerie van Justitie, Europol, enz..). Zo verkrijgt men een goed overzicht over de in elk land beschikbare data en hun oorsprong. Bovendien worden niet alleen politie gegevens gepresenteerd, maar bestaat een belangrijk deel van de kwantitatieve informatie uit aanvullende gegevens afkomstig uit victim-surveys, self-report studies en gegevens uit de hogere lagen in de strafrechtsbedeling.

1.3. INHOUD VAN HET SOURCEBOOK

Bekijken we nu de indeling van het Sourcebook. De bevraagde gegevens spreiden zich uit over de verschillende lagen van de strafrechtsbedeling. De bevraagde misdrijven zijn de zgn. *traditionele* misdrijven¹². Het gaat om moord en doodslag, geweldpleging, verkrachting, overval (ook gewapend), diefstal¹³ en tenslotte drugs.

1.3.1. POLITIECIJFERS

In dit hoofdstuk worden gegevens weergegeven over feiten bekend bij de politie en verdachten¹⁴ bekend in de politie registraties over de jaren

1995-2000. Ook wordt informatie gegeven over de capaciteit bij politie, opgedeeld in politiepersoneel en burgerpersoneel.

Bij de weergave van de politiestatistiek worden *verschillende soorten* van tabellen aangeboden:

- Algemene trend (stijging en daling) van de algemene misdrijfgraad¹⁵ over de verschillende landen;
- Gemiddelde misdrijfgraad uitgezet in de tijd (trends);
- Politie-effectieven naar bevolkingsdichtheid (per 100.000);
- Daders van misdrijven (per 100.000 inwoners) algemeen en per misdrijf;
- Bron van de bekomen informatie.

1.3.2. STATISTIEK VAN HET OPENBAAR MINISTERIE

In het hoofdstuk 'statistiek van de vervolgingen' (openbaar ministerie) worden cijfers gegeven over de afloop (minnelijke schikking, vervolging, seponering, transactie,...) van *alle feiten*¹⁶ die ter kennis werden gebracht van het openbaar ministerie gedurende de jaren 1995-2000.

1.3.3. STRAFTOEMETINGSCIJFERS

Dit hoofdstuk geeft informatie over de personen die veroordeeld werden (veroordelingsstatistiek) in de periode 1995-2000 voor één van de geselecteerde misdrijven. Deze statistiek worden gepresenteerd per misdrijf en geven een opsplitsing naar geslacht, leeftijd en nationaliteit van de dader, het type van de opgelegde sanctie¹⁷ en de duur van de opgelegde straf.

1.3.4. STRAFUITVOERINGSCIJFERS

Het gedeelte statistiek over de strafuitvoering geeft cijfers over de gevangenisstraffen en over de 'onder toezicht' (supervision)¹⁸ maatregelen. Gevangencijfers behandelen de jaren 1995 tot 2000 en geven enerzijds een zicht op het aantal gedetineerden op 1 september van elk jaar (de zgn. 'stock' statistieken) en anderzijds een zicht op de jaarlijkse instroom van nieuwe gevangenen (de zgn. 'flow' statistieken). Tevens worden er cijfers verschaft over de veroordeelde personen per misdrijftype in 1999. De gegevens zijn deels afkomstig van de "Annual Penal Statistics

of het Council of Europe (SPACE)" en deels van de vragenlijst van het Sourcebook zelf. Men vindt ook informatie over het aantal gevangenen. De 'onder toezicht' cijfers geven informatie weer over de personen veroordeeld tot community service, probatie, en geeft ook detailinformatie over uitgestelde straffen en voorwaardelijke invrijheidstelling.

1.3.5. INTERNATIONALE SLACHTOFFERENQUÊTE

Als laatste (afsluitende) gedeelte komt de contextualiserende informatie uit de internationale slachtofferenquête aan bod. Deze data zijn afkomstig uit de 'International Crime Victims Survey' (ICVS) enquête Deze enquête werd drie-maal afgenomen (in 1992, 1996 en 2000); de gepresenteerde cijfers zijn gemiddelden van deze drie afnamen. Ze geven informatie weer over individuele personen die het slachtoffer werden van overvallen, aanrandingen, gauw-diefstal, persoonsdiefstal. Ook worden gegevens gepresenteerd over huishoudens die het slachtoffer werden van inbraak, autodiefstal en diefstal uit auto.

1.4. ENKELE OPMERKELIJKE RESULTATEN

1.4.1. VERTICALE INTEGRATIE

Zonder in detail te kunnen ingaan op alle detailgegevens, geven we toch een aantal opmerkelijke resultaten. Zo schetst figuur 1 (the criminal justice system in a flow perspective, 1995-2000¹⁹) een overzicht in de tijd van de zgn. 'verticale integratie', de flux van feiten doorheen de strafrechtelijke piramide die de vorm van de piramide bepaalt. Deze figuur geeft immers het basismateriaal weer in de verschillende lagen van de strafrechtsbedeling, waardoor de flux van daders en feiten doorheen de strafrechtelijke piramide zichtbaar wordt. Een algemeen overzicht (over alle 39 deelnemende landen) wordt per jaar geboden, vanaf de registratie door politie in 'reported offences' tot aan de gevangenisstraf. Uit deze grafiek blijkt dat de laatste laag (strafuitvoering) inderdaad veel smaller is dan de eerste (politiestatistieken) en dat de verhoudingen tussen de verschillende landen ieder jaar ongeveer stabiel blijven.

1.4.2. ENKELE TRENDS

Volgens de politiecijfers (gemiddelde van alle 39 landen) vertonen geweldsmisdrijven, overvallen en drugs tussen 1995 en 2000 een stijgende tendens. Doodslag, diefstallen en diefstal moto bleven stabiel terwijl inbraken toenamen. Aanvullende gegevens uit de slachtofferenquêtes bevestigen deze tendensen in de West-Europese landen. Uit een vergelijking van door politiediensten geregistreerde criminaliteitscijfers over de 2 Sourcebook publicaties blijkt dat geweld en drugdelicten toenemen, terwijl diefstallen ministeries of meer stabiel blijven. Uit de veroordelingscijfers blijkt dat het aantal personen veroordeeld voor drugdelicten stijgt, en het aantal personen veroordeeld voor diefstal blijft stabiel. Alhoewel geweld toeneemt in de geregistreerde criminaliteitscijfers, blijft het aantal personen veroordeeld voor gewelddelicten over de jaren 1995 tot 2000 en alle landen relatief stabiel. Cijfers van het openbaar ministerie kunnen veel moeilijker in één overzichtgrafiek worden samengebracht. Er zijn meer registratieverschillen tussen de landen en de praktijken van wat bij het openbaar ministerie terecht komt zijn zeer divers. Toch vallen enkele trends waar te nemen. Zo bestaat er een negatieve correlatie tussen de werklast per magistraat²⁰ en de graad die uitdrukt²¹ hoeveel van de op parket ingestroomde zaken voor de rechtbank worden gebracht. Tenslotte is het ook belangrijk te vermelden dat er geen causaal verband werd teruggevonden tussen de omvang van de gedetineerdenpopulatie in een bepaald land en de algemene (geregistreerde) criminaliteitsgraad.

1.4.3. ENKELE COMMENTAREN

Het Sourcebook betekent niet alleen een schat aan criminografische basisinformatie, maar houdt ook een betekenisvol netwerk van statistisch experts bij elkaar. Ieder jaar tijdens de European Society of Criminology-congressen (de laatste vond plaats in augustus in Amsterdam) komen de leden van dit netwerk bij elkaar. Een derde editie is in de maak, en zal data schetsen van de jaren 2000 tot 2003, op basis van een kortere vragenlijst die naar alle nationale correspondenten zal worden gestuurd. Bij een vergelijking met het "American Sourcebook of Criminal

Justice Statistics" valt op dat het Europese Sourcebook minder gegevens bevat over politieel geregistreerde criminaliteit en allerhande vormen van survey-onderzoek²². In Amerika bestaat immers reeds lang een traditie in gestandaardiseerde gegevensverzameling, waarbij de inzameling verzorgd door de FBI een niet onbelangrijke rol speelt. Toch heeft het Sourcebook sinds haar eerste versie een evolutie doorgemaakt en betekent een onmisbare informatiebron voor iedereen die met statistieken begaan is.

2. Rapport criminaliteit en rechtshandhaving

Het Nederlands kabinet van Justitie heeft in 2003 de eerste 'belevingsmonitor' laten uitvoeren. Hieruit bleek dat de Nederlandse bevolking een uitgesproken mening heeft over criminaliteit en de wijze waarop deze dient te worden aangepakt. Een grote meerderheid vindt dat de aanpak strenger (81%), de vervolging sneller (88%), de straffen hoger (88%) en de aanpak van veelplegers intensiever (81%) moet worden. Ook in de pers, de wetenschap en de politiek blijft het thema criminaliteit uitermate actueel²³. Teneinde een eenduidigheid in de statistieken te bekomen in een gemeenschappelijke betrouwbare wetenschappelijke publicatie sloegen het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC) en het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) reeds in 1998 de handen in elkaar. De rapportage "criminaliteit en rechtshandhaving 2001"²⁴ is de derde gezamenlijke publicatie van het WODC en van het CBS en presenteert de diverse statistieken over de strafrechtshandhaving bij elkaar. De publicatie kan beschouwd worden als een opvolger van eerdere justitiepublicaties zoals 'Criminaliteitsbeeld van Nederland' en 'Criminaliteit en handhaving'. Voorts zal het rapport ten dele de CBS-publicaties 'veelvoorkomende criminaliteit, criminaliteit en strafrechtshandhaving' en 'kwartaalbericht rechtsbescherming en veiligheid' vervangen. Zoals gezegd is de besproken publicatie is de derde in een jaarlijkse reeks²⁵. Het gaat hier om een gebundelde inspanning van de onderzoekers van het WODC en de statistici van het CBS, waarvan het resultaat bestaat uit een overzichtelijk volledig werk dat alle lagen in de strafrechtsbe-

deling criminografisch bestrijkt. Het boekwerk is opgedeeld in twee gedeelten. Een eerste deel plaatst de criminaliteit in een *historisch* perspectief plaatst en geeft een trend weer van 1960 tot 2001. Een tweede gedeelte gaat dieper in op de verschillende door de politie geregistreerde misdrijfcategorieën en de uiteenlopende vormen van strafrechtelijk afdoening en behandelt een kortere periode (1990-2001). Tabellen in de hoofdtekst presenteren in regel de jaren 1990, 1995 en 1999-2001. De tabellen in de bijlagen beschrijven veelal een langere periode.

De volledige keten van de strafrechtsbedeling: verticale integratie

In deze publicatie wordt statistische informatie verschaft over alle lagen in de strafrechtelijke piramide. De eerste laag (de niet gekende criminaliteit) noemen we 'darknumber' en kan gemeenten worden middels slachtofferenquêtes en self-report studies²⁶. Daarop volgt de laag van de politie, het openbaar ministerie, de straftoemeting en tenslotte de strafuitvoering. De hoofdstukken geven dus criminografisch de volledige keten van de strafrechtsbedeling weer, hetgeen we in België de 'geïntegreerde criminele statistieken' noemen.

Zo beschrijft een tweede hoofdstuk het volledige Nederlandse strafrechtssysteem, de diverse actoren die daar een rol in spelen, en wat de voornaamste ontwikkelingen daarin zijn de laatste jaren. Dit hoofdstuk beschrijft de situatie tot augustus 2003. De wetgever, de minister van justitie, het slachtoffer, de verdachte, de raadsman, de tolk en de vertaler, de getuige en deskundige, de politie, het openbaar ministerie, de rechter, de reclassering, de bureaus slachtofferhulp, de raad voor de kindbescherming, e.a. komen aan bod. Vervolgens worden de verschillende fasen in het strafproces uiteengezet.

In een derde hoofdstuk wordt aandacht gegeven aan de slachtoffers van criminaliteit. Hierin wordt beschreven hoe vaak burgers, instellingen en bedrijven slachtoffer worden van verschillende vormen van criminaliteit, met inbegrip van enkele lichtere delicten. In Nederland worden op recurrente wijze drie afzonderlijke slachtofferenquêtes doorgevoerd: (1) de in

het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) opgenomen doorlopende slachtofferenquête van het CBS, primair gericht op landelijke cijfers en trends, (2) de tweejaarlijkse Politie-monitor Bevolking (PMB), uitgevoerd in opdracht van de ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie, speciaal om gegevens per politieregio te bekomen en tenslotte (3) de International Crime Victims Survey (ICVS), die éénmaal in de drie a vier jaar wordt gehouden, en die internationale vergelijking mogelijk maakt. Deze instrumenten leveren een schat aan informatie op, die in dit hoofdstuk wordt aangeboden. Ook wordt aandacht besteed aan de gevolgen van slachtoffer-schap, aan onveiligheidsgevoelens en aan preventiemaatregelen ter voorkoming van of als gevolg van criminaliteit.

Een vierde hoofdstuk "criminaliteit en opsporing" beschrijft de eerste laag in de strafrechtelijke piramide namelijk de door de politiediensten (1960-2001 en 1995-2001) geregistreerde criminaliteit. Hierbij worden een aantal variabelen systematisch uitgewerkt. Zo wordt het aantal opgestelde procesverbalen weergegeven, het aantal opgehelderde misdrijven, en het aantal verhoorde verdachten (kenmerken van verdachten van misdrijven in 2001). Tevens wordt ingezoomd op een aantal specifieke delicttypes. Niet alle misdrijven worden echter aan de politie aangegeven. Daarom wordt deze informatie aangevuld met schattingen uit slachtofferenquêtes. Een laatste gedeelte in dit hoofdstuk is gewijd aan de jeugdcriminaliteit.

In een vijfde hoofdstuk "vervolging en berechting" worden twee volgende lagen van de piramide in kaart gebracht namelijk de *vervolging* door het openbaar ministerie en de *berechting* door de rechter. Hierbij worden de instroom van strafzaken bij de parketten van het openbaar ministerie bekeken en de afdoeningen van strafzaken in eerste aanleg door het openbaar ministerie en door de rechter. De cijfers hebben betrekking op de periode 1995-2001. In detail wordt gekeken naar het aantal seponeringen (en de redenen van sepot), het aantal transacties en het aantal doorverwijzingen naar de rechtbank. De afdoeningen door de rechter worden in kaart gebracht, de eindbeslissing van de rechter en de strafmodaliteit. In dit gedeelte wordt aandacht

gegeven aan de doorlooptijd van procedures (gerechtelijke achterstand kan zo in kaart worden gebracht) en de filter van de strafrechtelijke afdoening. Tenslotte wordt een afzonderlijk deel gewijd aan de vervolging en berechting van minderjarigen. Ook wordt een beeld gegeven van de mate waarin de personen die in 1997 met Justitie in aanraking kwamen daarna recidiveerden.

Een zesde hoofdstuk "tenuitvoerlegging van sancties" beschrijft de laatste laag van de piramide de strafuitvoering. De uitvoering en organisatie van verschillende soorten van strafrechtelijke sancties (straffen en maatregelen) tegen meerderjarigen en minderjarigen vindt hier een plaats. Hier komen de verschillende soorten straffen aan bod, en deze zijn ingedeeld naargelang de strafrechtelijke meerderjarigheid of minderjarigheid. Het Nederlandse strafrecht kent de volgende hoofdstraffen: de gevangenisstraf, de ter beschikking stelling, de geldboete, de taakstraf. Naast de straf is er nog een andere sanctie, nl. de strafrechtelijke maatregel. Belangrijke maatregelen voor meerderjarigen zijn de terbeschikkingstelling en de ontzegging van rijbevoegdheid; voor minderjarigen is er o.m. de plaatsing in de jeugdinstelling en de schadevergoeding. Voor minderjarigen wordt tevens -ook al is deze vorm van verwijzing geen feitelijke afdoening door de rechter- de 'Halt'²⁷ verwijzing besproken. In dit gedeelte wordt een criminografisch overzicht gegeven van de duur van de opgelegde straf per misdrijfvorm en wordt een profiel geschetst van de dader. Het gevangeniswezen, de justitiële jeugdinstellingen, tbs-klinieken, taakstraffen, Halt en de rol van het Centraal Justitieel Incasso Bureau bij de incasso van strafrechtelijke boetes wordt hier belicht.

Een zevende hoofdstuk "Nederland in internationaal perspectief" beschrijft Nederland ten opzichte van enkele andere landen. Een vergelijking van de criminaliteit wordt gemaakt in een aantal Europa-landen, de Verenigde Staten, Canada en Japan. Bronnen zijn het hoger beschreven "European Sourcebook" en de ICVS-enquête. Hierbij wordt de omvang van de criminaliteit vergeleken en wordt de kans op slachtoffer-schap vergeleken. Tevens wordt informatie opgenomen over de daders van delicten in de

diverse landen, met aandacht voor de minderjarige daders en de vrouwelijke daders. De omvang van de politiesterkte in de diverse landen vormt in deze bijdrage een interessante tabel. Voor de verdere niveaus in de strafrechtsbedeling vervolging, berechting en strafuitvoering worden eveneens vergelijkende grafieken en tabellen gegeven.

In hoofdstuk acht "de strafrechtsketen in samenhang" vergelijkt de stromen in verschillende onderdelen van de strafrechtsketen met elkaar en gaat in op de samenhang daartussen (verticale integratie). Dit hoofdstuk geeft ondermeer twee interessante stroomschema's (één voor het geheel en één afzonderlijk voor misdrijven gepleegd door minderjarigen) die voor 2001 de verschillende onderdelen van de strafrechtelijke keten in kaart brengen. Deze schema's laten duidelijk de selectiviteit van de strafrechtsbedeling zien. Zo bedraagt het geschat aantal delicten tegen burgers, bedrijven en instellingen samen (dark-number) 9,65 miljoen. Hiervan worden aan de politie slechts 2,38 miljoen gemeld (24%). Van deze 2,38 miljoen meldingen bij de politie mondden slechts 1,358 meldingen uit in een proces-verbaal. Binnen deze procesverbalen worden 277.000 verdachten geregistreerd. Van deze 277.000 verdachten komen er 20.000 in een HALT-afdoening terecht en stromen er 236.000 door naar de volgende laag in de piramide 'recht-bankstrafzaken'. Van die 236.000 zaken (met bekende verdachte) worden er 228.000 in hetzelfde jaar (2001) afgedaan, 116.000 door het openbaar ministerie en 112.000 komen bij de rechter terecht. Van die 112.000 wordt 95% door de rechter schuldig bevonden (4% vrijspraak en 1% overige afdoening). Het aantal in eerste aanleg opgelegde onvoorwaardelijke sancties bedraagt 129.000, waarvan 35% geldboetes, 24% vrijheidsstraffen, 18% taakstraffen, 9% ontneming wederrechtelijk verkregen voordeel en 7% ontzegging rijbevoegdheid. 5% tenslotte heeft betrekking op overige straffen.

Dit laatste hoofdstuk is een interessant en sprekende illustratie van de 'verticale integratie in praktijk' en kan dan ook voor ons land tot voorbeeld strekken.

ELKE DEVROE*

Bibliografie

- Killias, M. en Rau, W., "The European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics: a new tool in assessing crime and policy issues in comparative and empirical perspective", *Crime trends in Europe, European Journal on Criminal Policy and research*, vol 8, nr. 1, 2000, pp. 4-5
- Council of Europe, "European sourcebook of crime and criminal justice statistics" European Committee on Crime problems, PC-S-ST (99) 8 DEF, pp. 208 en PC-S-ST (99) 9, pp. 372.
- *European Sourcebook of crime and criminal justice statistics*, 2003, second edition, The Hague/London/Paris: WODC, Home Office, ESC-école de sciences criminelles, 2003
- Von Hofer, H., "Crime statistics as constructs: the case of swedish rape statistics", *European Journal on Criminal Policy and research*, vol. 8, nr. 1. 2000, pp. 87.
- Devroe, E., "Criminaliteit in internationaal perspectief: naar gestandaardiseerde registratie-instrumenten", *Handboek Politiediensten, Veiligheidsbeleid, cases*, Kluwer, afl. 58, 339-384, juni 2001.
- Second European Sourcebook of crime and criminal justice statistics, by the European Sourcebook group, in: *Criminology in Europe, Newsletter of the European Society of Criminology*, vol. 3, nr. 3, nov. 2004, 3-17.
- Van der Heide, W. en Eggen, A.th.J. (eindred), *criminaliteit en rechtshandhaving 2001, ontwikkelingen en samenhangen*, onderzoek en beleid, 211, WODC, Centraal Bureau voor de Statistiek, Boom Juridische Uitgevers, 2003, pp. 392.

Noten

1 Met dit doel werd in 1993 een groep specialisten samengeroepen die zich bogen over 'Trends in crime and criminal justice: statistics and other quantitative data'. Bij deze garing en verwerking zijn 33 landen betrokken.

2 Aan deze pilootstudie namen 12 landen deel.

3 Voor een volledige lijst van de namen van deze specialisten zie: KILLIAS, M. en RAU, W., "The European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics: a new tool in assessing crime and policy issues in comparative and empirical perspec-

tive", *Crime trends in Europe*, *European Journal on Criminal Policy and research*, vol 8, nr. 1, 2000, pp. 4-5.

4 Zie ook Council of Europe, "European sourcebook of crime and criminal justice statistics" European Committee on Crime problems, PC-S-ST (99) 8 DEF, pp. 208 en PC-S-ST (99) 9, pp. 372.

5 De specialisten kregen financiële hulp van het England and Wales Home Office, de Nederlandse regering and het Zwitsers ministerie van buitenlandse Zaken (middels de universiteit van Lausanne).

6 *European Sourcebook of crime and criminal justice statistics*, 2003, second edition, The Hague/London/Paris: WODC, Home Office, ESC-école de sciences criminelles, 2003. Deze publicatie is ook beschikbaar online: http://www.min-just.nl/b_organ/wodc/publicaties/rapporten/pu-brapp/ob212i.htm. hardcopies kunnen verkregen worden bij Juridische uitgevers op telefonische aanvraag: 0031 (0) 70 330 70 33 of per fax 0031 (0) 70 330 70 30.

7 Alhoewel de hoofdmoot van de statistische informatie betrekking heeft op het jaar 1999.

8 Sourcebook, o.c., pag. 12.

9 Zie in dit verband ook: VON HOFER, H., "Crime statistics as constructs: the case of swedish rape statistics", *European Journal on Criminal Policy and research*, vol. 8, nr. 1. 2000, pp. 87.

10 Zie voor meer details: DEVROE, E., "Criminaliteit in internationaal perspectief: naar gestandaardiseerde registratie-instrumenten", *Handboek Politiediensten, Veiligheidsbeleid, cases*, registratie internationaal, Kluwer, afl. 58, 339-384, juni 2001.

11 Waarbij beslist werd vooral te focussen op de zgn. 'traditionele' vormen van criminaliteit, waarna eventueel enkele vormen van 'moderne' vormen van criminaliteit in een later stadium nadien bijkomend kunnen worden opgenomen (zoals witwassen, corruptie en georganiseerde criminaliteit).

12 Redenen voor deze beperking zijn enerzijds het feit dat in veel landen slechts zeer sporadisch informatie beschikbaar is over de zgn. 'white-collar criminaliteit' en de zgn. 'georganiseerde criminaliteit' en dat anderzijds, indien er toch cijfers bestaan, deze nog meer diverse inhouden

dekken dan vb. de straatcriminaliteit, waardoor vergelijkingen onmogelijk zijn.

13 Deze categorie wordt opgesplitst in diefstallen van een moto, -fiets en diefstallen met braak (waarvan woningdiefstal en andere inbraken).

14 En dit opgedeeld naar geslacht en naar herkomst van de dader (vreemdeling of niet) (de vertaling hiervoor in het Engels wordt voorgesteld als 'alien offender', in: *Second European Sourcebook of crime and criminal justice statistics*, by the European Sourcebook group, in: *Criminology in Europe, Newsletter of the European Society of Criminology*, vol. 3, nr. 3, nov. 2004, 3-17.

15 Dit is het aantal misdrijven per 100.000 inwoners.

16 Er wordt hierbij geen onderscheid gemaakt naar het type misdrijf, er worden slechts algemene cijfers gegeven naar afhandeling over de som van alle misdrijven heen.

17 Waarbij de straffen werden opgedeeld in (1) boetes, (2) geen opsluitingsstraffen, (3) uitgestelde vrijheidsberovende straffen en maatregelen, (4) effectieve vrijheidsberoving en (5) de doodstraf.

18 De personen die onder toezicht geplaatst worden (probatie, community straffen, onder toezicht van gevangenispersoneel maar buiten gevangenis enz...)

19 In: *Second European Sourcebook of crime and criminal justice statistics*, by the European Sourcebook group, in: *Criminology in Europe, Newsletter of the European Society of Criminology*, vol. 3, nr. 3, nov. 2004, pp. 16

20 uitgedrukt in het aantal overgemaakte zaken per 100.000 inwoners.

21 Verhouding instroom op een parket, zaken die door datzelfde parket voor de rechter worden gebracht.

22 KILLIAS, M. en RAU, W., o.c., p 9.

23 Van der Heide, W. en Eggen, A.th.J. (eindred), *criminaliteit en rechtshandhaving 2001, ontwikkelingen en samenhangen*, onderzoek en beleid, 211, WODC, Centraal Bureau voor de Statistiek, Boom Juridische Uitgevers, 2003, voorwoord.

24 VAN DER HEIDE, W. en EGGEN, A.th.J. (eindred), o.c., pp. 392. Dit werk is het laatste in zijn soort in boekvorm. In de toekomst wordt deze reeks voortgezet op het internet. Ook nu reeds is de

integrale tekst van de WODC-rapporten gratis te downloaden op www.wodc.nl

25 Eerdere publicaties zijn: Schreuders, e.a. *Criminaliteit en rechtshandhaving*, 1999 en Huls, e.a., *Criminaliteit en rechtshandhaving*; 2000.

26 Dit zijn studies waarbij aan een groep (meestal) jongeren gevraagd wordt welke delicten ze in een bepaalde periode hebben gepleegd. Deze studies peilen dus naar mogelijk daderschap, en kunnen in die zin belangrijke informatie geven over het daderprofiel, de reden van het plegen van een misdrijf en de modus operandi.

27 Strafrechtelijk minderjarigen die door de politie zijn aangehouden voor het plegen van vandalisme en enkele andere vormen van veel voorkomende criminaliteit, worden onmiddellijk naar het Halt-bureau doorverwezen. De Halt-afdoening biedt deze jongeren de mogelijkheid 'de zaak weer goed te maken' door de schade te betalen en een tegenprestatie te leveren in de vorm van 'werken' voor de benadeelde. Aangebrachte graffiti moet weer van de muren worden gepoetst, bij winkeldiefstal wordt het gestolene terugbetaald en wordt een aantal uren in de winkel gewerkt. Komt de jongere de gemaakte afspraken na, dan is de zaak daarmee afgehandeld en wordt gene melding gemaakt aan het openbaar ministerie. Halt-bureaus hebben als belangrijkste taak het organiseren van de Halt-afdoening.

* Assistent criminologie, VUB Brussel en wetenschappelijk expert, dienst voor het Strafrechtelijk beleid, FOD Justitie

DE FORA GEÏNTEGREERDE GERECHTELIJKE CRIMINALITEITSTATISTIEK

Verschillende actoren binnen justitie of in de periferie ervan hebben hun eigen gegevensbanken en produceren hun eigen statistieken. We kennen allemaal vooral de politiestatistieken, sinds kort de nationale parketstatistieken, de veroordelingstatistieken, de penitentiaire statistieken. Sommige statistieken kennen we vooral door hun (voorlopig nog) niet-bestaan: bijvoorbeeld de jeugdstatistieken, zowel wat de jeugdparketten betreft als de jeugdrechtbanken. Vaak zijn de gegevensbanken in de eerste plaats ontworpen om praktische, c.q. operationele doel-

einden en is de statistiek een soort bijproduct. Dat betekent ook dat er een lange weg te gaan is vanaf de registratie van de gegevens in de officiële documenten tot de productie van cijfermateriaal én dat deze weg informaticatechnisch gesproken een moeilijke weg is, die door elke dienst op zijn eigen manier wordt bewandeld. Bovendien heeft de wijze van registreren, de selectie van de variabelen die worden gevat en manier waarop de informatie wordt gecodeerd en uiteindelijk wordt gepubliceerd, ook implicaties voor het beeld dat wordt geschapen over een bepaald fenomeen, een bepaalde activiteit en dergelijke meer. Daarnaast kennen de diensten mekaar problemen niet - in het beste geval kennen ze mekaar producten. Allemaal redenen dus om met elkaar kennis te maken, de verantwoordelijke actoren en hun (statistische) activiteiten beter te leren kennen.

Dit zijn enkele van de overwegingen die aan de basis liggen van het Forum Geïntegreerde Gerechtelijke Criminaliteitstatistiek. Op het einde van het jaar 2000 (27 november) is door de toenmalige minister van justitie, Marc Verwilgen, de organisatie toegewezen aan de adviseur-generaal van de Dienst voor het Strafrechtelijk Beleid¹.

Het forum is een plaats, een weerkerend ogenblik ook, waar de verschillende projecten worden voorgesteld aan een publiek van producenten van statistieken, geïnteresseerden en gebruikers, waaronder enkele universiteiten (professoren en assistenten), een vertegenwoordiger van de Hoge Raad voor Justitie, enkele procureurs en informatici van de Federale Overheidsdienst Justitie.

Bij gelegenheid van het eerste forum (meteen de installatievergadering) werd het Agoraproject voorgesteld voor de (burgerlijke) griffies van de Hoven van Beroep, zoals ontwikkeld door Martine Beullens (statisticus, K.U.Leuven). De bedoeling hier was te laten zien hoe gebruiksvriendelijk bepaalde toepassingen zijn voor het opvragen van informatie uit op zich complexe databanken, zodat ook mensen die niet erg beslagen zijn in het 'manipuleren' van cijfergegevens kun-